

Nr 90.

Av herr **Ljunggren**, i anledning av *Kungl. Maj:ts förslag om indragning av befattningen som pastor och förste lärare vid centralfängelset å Långholmen.*

I årets statsverksproposition föreslås under andra huvudtiteln indragning från och med ingången av nästa budgetår av befattningen som pastor och förste lärare vid centralfängelset å Långholmen samt att i sådant fall ett anslag av högst 2,500 kronor årligen till prediko- och föreläsningshjälp åt förste pastorn och överläraren måtte utgå.

Den nu till indragning föreslagna befattningen beslöts såsom ordinarie plats av riksdagen 1898. I Kungl. Maj:ts proposition i ärendet anfördes, bl. a., att direktören vid centralfängelset å Långholmen till kungl. fångvårdsstyrelsen avlätit en skrivelse, däri han framhållit, att huru trägen den anställde predikantens tjänstgöring än varit, det dock visat sig önskligt, att särskilt fångarna å kronohäktesavdelningen, till stor del bestående av yngre förbrytare från huvudstadens sämsta lager, komme i åtnjutande av flera cellbesök av själasörjaren; att emellertid dennes åligganden redan vore så betungande, att de ej kunde fyllas av en enda person utan att vare sig tjänsten bleve i någon mån eftersatt eller tjänsteinnehavaren inom kort överansträngdes. Till fängelsedirektörens framlagda synpunkter hade såväl fångvårdsstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t som statsutskottet i sitt yttrande över den kungl. propositionen givit sin fulla anslutning.

I det betänkande, som den 23 mars 1909 beträffande reglering av löneförhållanden m. m. vid fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten avgavs av 1902 års löneregeringskommitté, föreslogs, att vid centralfängelset å Långholmen skulle finnas anställda en förste pastor och en andre pastor, av vilka ingendera finge med sin anställning vid fångvården förena annan avlönad befattning. Tillika upptogs i förslaget två »skollärare». Löneregeringskommitténs förslag lades till grund för proposition till 1910 års riksdag, som godkände förslaget.

Sedan fråga uppkommit om ny reglering av löneförhållanden m. m. vid fångvården, avgav löneregeringskommittén den 24 januari 1921 betänkande i sådant hänseende (LXIII) samt föreslog, att vid centralfängelset å Långholmen skola vara anställda en pastor och förste lärare i 15:de lönegraden samt en förste pastor och överlärare i 16:de lönegraden och därjämte tvenne lärare med titel assistenter i 11:te lönegraden. I propositionen till 1921 års riksdag framlade Kungl. Maj:t i enlighet härmed förslag till löneregering, vilket förslag av riksdagen godkändes.

Den nuvarande anordningen har sålunda ägt bestånd endast 3 år, sedan spörsmålet sist var föremål för allsidig utredning, och under denna period har i själva verket intet inträffat, som rubbar grundvalarna för densamma. — Den lyckliga omständigheten, att krigsårens abnorma fångantal förminskats, bör väl snarare medföra att fångarna nu erhålla bättre omvårdnad än att möjligheterna härtill undandragas dem. Huruvida organisationen och användningen av centralfängelset och kronohäktesavdelningen å Långholmen kommer att växla och förändras mer och mer samt jämkningar i straffverkställigheten komma att medföra omläggning av fångbehandling och arbetsmetoder — allt detta hör för närvarande fullkomligt den ovissa och oprövade framtiden till.

Fakta, som kunna konstateras, äro däremot, att sedan straffängelset å Östermalm indragits och de fångar, som skolat dit införas, hänvisats till kronohäktesavdelningen å Långholmen, även därvarande pastors arbete avsevärt ökats, t. ex. genom förekomsten av kvinnliga fångar och rannsakningsfångar.

Den 1 januari 1925 förvarades å Långholmen 442 fångar utom bötesfångar, medan däremot å centralfängelserna i Malmö, Härnösand, Växiö samt å Härlanda voro intagna sammanlagt 432 fångar av samma kategorier. Den 19 innevarande månad hade antalet fångar å Långholmen ökats till 468 och för dessa äro anställda två pastorer och två lärare, medan det mindre antalet fångar å de förutnämnda fyra centralfängelserna kräver sammanlagt fyra pastorer och fyra lärare. Enligt Kungl. Maj:ts förslag synes en likvärdig vård av fångarna å Långholmen och å landets övriga centralfängelser omöjlig att genomföra. I innevarande tid gälla väl för övrigt mera än någonsin följande ord, hämtade ur det uttalande, som representanten för fångelsepastorerna avgav inom löneregleringskommittén 1921, vilket uttalande kommittén intagit i sitt betänkande:

»Vad själva fångbehandlingen vidkommer, har den personliga behandlingen av varje särskild individ eller s. k. individualiseringen genomförts i vida större omfattning än förut. Ingen funktionär i ett fängelse och allra minst pastorn får eller kan numera behandla en fånge som ett nummer, utan som en person för sig, efter sin egenart i alla avseenden. Att detta särskilt på pastorn ställer stora krav torde vara uppenbart. Skall pastorn nämligen kunna inverka å fången till dennes upprättelse, måste han grundligt lära känna honom för att med denna kännedom som utgångspunkt veta huru fången skall behandlas, såväl då det gäller cellbesök, skolutervisning och kyrkobesök, som då utlåtande skall avgivas vid fånges sökande av villkorlig frigivning o. s. v. Likaså är det av stor vikt, att medan fånge avtjänar straff kunna komma i förbindelse med dennes hustru, barn eller andra, som genom mannens eller sonens straff råkat i trångmål. Denna verksamhet, som ofta visat sig i hög grad välgörande inverka på fången, när han ser barmhärtighet övas ifrån själva fängelset emot hans närmaste, tillhör även pastorsns fångvårdsarbete.»

Än mera tveksam angående gagnet av den nu ifrågasatta indrag-

ningen blir man vid läsandet av följande passus i det memorial, som t. f. byrådirektör E. Wijkmark den 12 september 1924 angående här ifrågasvarande ärende avgivit. Där säges:

»Det torde till en början få anses ostridigt, att pastoralvården vid fängelset med dess stora fångpersonal hittills upptagit och alltjämt är så omfattande, att den upptager två pastorers arbetstid. Fängelsepastorerna hava nämligen, förutom sina pastorala uppgifter i övrigt, allt mera ägnat sig åt det synnerligen krävande arbete, som består i strävandet att söka personligen lära känna varje fånge och hava härigenom verksamt bidragit till skapandet av en mera individualiserad fångvård i vårt land. Det torde få anses omöjligt för en enda pastor att förvärva sig dylik kännedom rörande det stora antalet fångar, som förvaras i fängelset.»

Redan år 1839 yttrade greve C. A. Löwenhielm i sin skrift: »Om kommunalstyrelsen och penitenssystemet», att styrelsen av ett fängelse vilade huvudsakligen på tvenne personer, nämligen chefen, som bevakade det hela, och den, som egentligen hade sig fångens moraliska bättring anförtrodd.

I skrivelse till fångvårdsstyrelsen den 19 maj 1923 framhöll den nu avgångne direktör J. H. Nilsson, att direktörens tid är i allt för hög grad betungad av fängelsets ekonomiska förvaltning med alla dess mångahanda grenar, varför direktören riktigt måste slita sig från de kamerala göromålen för att kunna ägna någon tid åt sin egentliga huvuduppgift: det personliga studiet av fångarna. — Det torde knappast kunna anses försvarligt att genom indragning av den ena prästerliga kraften väsentligen förminska även pastors möjligheter på detta område.

Vad skolundervisningen vid Långholmsfängelserna angår, har ingen arbetsminskning inträtt. Enligt fångvårdsstyrelsens arbetsordning för fångvårdsstaten — fastställd den 9 april 1923 — skall vid fängelse, där särskild assistent för skolundervisning finnes anställd, såvitt ej direktören prövar särskilda förhållanden föranleda undantag, undervisning i folkskolans viktigaste läroämnen meddelas samtliga fångar, som icke nått 35 års ålder, om deras strafftid uppgår till 3 månader eller däröver.

I den mån förhållandena det medgiva och behov föreligga böra även fångar, som överskridit 35-årsåldern, delta i undervisningen.

Vid centralfängelseavdelningen finnas för närvarande omkring 130 skolpliktiga fångar, vartill kommer ett flertal äldre fångar, som behöva och önska undervisning och få sådan i skolan eller i cellen.

Under 1924 upptogs från denna avdelning i skolan 78 fångar, som deltog i undervisningen i en eller flera klasser. Flertalet voro cellfångar.

Med den stora utvidgning, som gemensamhetssystemet med alla dess vådor de senaste åren vunnit i svensk fångvård, är det alldeles nödvändigt, att den etiska och lärande fostran inom fängelserna tar allt kraftigare sikte även på gemensamhetsfångarna. Fångvårdsstyrelsen har själv på pastor Carlbergs hemställan den 12 september 1924 förordnat om inrät-

tande av en särskild skollokal för mellanklass- och gemensamhetsfångar å Långholmen.

Å kronohäktesavdelningen finnas för närvarande cirka 100 skolpliktiga fångar, men plats har ej kunnat i skolan beredas åt mer än ett 40-tal av dessa. — Under 1924 upptogs från denna avdelning i skolan sammanlagt 110 fångar.

Med hänsyn till lärarnas göromål och med hänsyn till det relativt stora fångantalet torde det vara omöjligt att å lärarna överflytta någon nämnvärd del av den viktiga arbetsuppgift, som nu påvilar den ene av prästerna. Både lärarnas nuvarande och den till indragning föreslagna pastorsbefattningens arbete skulle genom en dylik anordning rubbas från vad nu är fastställt och komma att i flera hänseenden förvanskas.

Vad slutligen den synnerligen beaktansvärda besparingssynpunkten angår, synes det mig, att ej litet i detta avseende redan vunnits genom Östermalmsfängelsets nedläggande och förenande med Långholmen, och att det efter denna sammanslagning så mycket mindre kan vara rådligt att beskära det förutvarande antalet av funktionärer å Långholmen. — En predikantlön har ju genom den nämnda åtgärden redan fullständigt inbesparats.

På grund av vad jag ovan anfört anhåller jag slutligen vördsamt att få på det bestämdaste avstyrka varje minskning av de personliga krafter, som vid fångelserna å Långholmen hava att taga omvårdnad om och förbättrande söka inverka å fångarna, samt att med hänsyn till pastorstjänsterna därstädes den nu stadgade ordning, som endast är tre år gammal, må bibehållas vid sin nuvarande form.

Med anledning av i Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fångvården föreslagen indragning av befattningen som pastor och förste lärare vid centralfängelset å Långholmen anhåller undertecknad sålunda,

att riksdagen måtte avslå, vad Kungl. Maj:t i denna del föreslagit och att anslaget ifråga fortfarande måtte uppföras i staten för fångvården till samma belopp som för budgetåret 1924—1925.

Stockholm den 22 januari 1925.

August Ljunggren.
